

KORTLÆGNING

KRISTIANE HAUER, PH.D. OG FAGLIG KONSULENT

Læsekultur, læsepraksis og læsefremmende tiltag i Danmark

- en kortlægning af aktuelle
tendenser og perspektiver

NATIONALT
VIDENCENTER
FOR LÆSNING

**Læsekultur, læsepraksis og læsefremmende tiltag i Danmark
- en kortlægning af aktuelle tendenser og perspektiver**

© 2024 Nationalt Videncenter for Læsning

Forfatter: Kristiane Hauer

Redaktion: Henriette Romme Lund

Korrektur: Jacob Spangenberg

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen findes i elektronisk form på: www.videnomlaesning.dk

Indhold

INDLEDNING.....	2
OPSUMMERING AF OVERORDNEDE TENDENSER OG PERSPEKTIVER PÅ LÆSEKULTUR, LÆSEPRAKSIS OG LÆSEFREMMENDE TILTAG I DANMARK	4
LÆSEUNDERSØGELSER OG LÆSEFREMMENDE TILTAG I EN LÆSEKULTURORIENTERET OPTIK.....	6
<i>Læsestrategier og læseanbefalinger</i>	6
<i>Undersøgelser af voksnes læsevaner</i>	8
<i>Undersøgelser af børn og unges læsevaner</i>	10
<i>Mindre undersøgelser og afdækninger</i>	13
LÆSEKULTURORIENTERET BEGREBSBRUG I LÆSEUNDERSØGELSER OG LÆSEFREMMENDE TILTAG.....	14
<i>Læsekultur</i>	15
<i>Læsepraksis</i>	16
<i>Læselyst</i>	17
<i>Læseoplevelse</i>	18
<i>Læsning på model</i>	19
AKTUELLE FORSKNING- OG UDVIKLINGSPROJEKTER MED ET LÆSEKULTURORIENTERET PERSPEKTIV.....	21
<i>Forsknings- og ph.d.-projekter</i>	21
<i>Større udviklingsprojekter og bevillinger</i>	24
OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER OG ANBEFALINGER.....	27
HENVISNINGER.....	29
<i>BILAG 1</i>	36
<i>BILAG 2</i>	37
<i>BILAG 3</i>	38
<i>BILAG 4</i>	39

Indledning

Denne kortlægning afdækker aktuelle tendenser og perspektiver på læsekultur, læsepraksis og læsefremmende tiltag i Danmark. Formålet er at samle og kortlægge eksisterende viden på området for at kunne kvalificere fremtidige undersøgelser og tiltag. Kortlægningen afgrænser sig med enkelte undtagelser til de sidste ti år (2014-2024) og har fokus på både børn, unge og voksnes læsning.

Kortlægningen er udført som en del af Nationalt Videncenter for Læsnings satsning om *Læsekultur* (påbegyndt foråret 2024). Formålet med denne satsning er at undersøge og udvikle læsekultur og læsefremmende tiltag blandt børn, unge og voksne i dagtilbud, skole, uddannelse og fritid for herigennem at styrke meningsfulde og mangfoldige læsepraksisser, der fremmer livslang læsning og læring.

Når kortlægningen sætter fokus på læsekultur, læsepraksis og læsefremmende tiltag, er der tale om udvalgte perspektiver, idet der i aktuelle projekter og tiltag omkring læsning er en lang række tilgange og begreber i spil. Som kortlægningen påpeger, kan der dog i disse år især iagttages en stigende interesse for en kultur- og praksisorienteret tilgang til læsning som supplement til et læsefremmende fokus. Det er begrundelsen for kortlægningens afgrænsning. Samtidig bidrager kortlægningen til undersøgelsen af begrebet 'læsekultur' i regi af centerets satsning.

I kortlægningen forstås **læsekultur** helt overordnet som den måde, hvorpå man både som individ og kulturelt fællesskab oplever, tilgår, rammesætter og værdisætter læsning og aktiviteter relateret til læsning. **Læsepraksis** forstås som et begreb i tæt relation hertil, der mere specifikt omhandler den måde, hvorpå læsere konkret griber det at læse an som aktivitet. **Læsefremmende tiltag** betegner initiativer, der har til formål at øge hyppigheden af og fremme en positiv holdning til læsning, både individuelt og i rammesatte fællesskaber. Læsefremmende tiltag indbefatter ofte et ønske om at fremme læselyst og/eller positive læseoplevelser.

Kortlægningen bygger på et litteraturstudie af nationale og internationale læsevaneundersøgelser og fagrappporter samt af materiale fra større danske udviklingsprojekter om læsning gennemført i perioden. Dertil kommer en identifikation af dominerende forskningsstrømninger på universiteter og professionshøjskoler via granskning af aktuelle projekter og initiativer. I materialet indgår fagfællebedømt forskning og formidlende materiale om udviklingsprojekter på lige fod for herigennem både at kunne udpege en række teoribårne og praksisorienterede tendenser.

Kortlægningen indledes med en opsummering af de overordnede tendenser og perspektiver, der aktuelt tegner sig, når det gælder læsekultur, læsepraksis og læsefremmende tiltag i Danmark.

Derefter følger en gennemgang af danske læsevaneundersøgelser af børn og voksne anskuet gennem en kultur- og praksisorienteret optik. Dette suppleres med et begrebsafklarende afsnit, der med afsæt i aktuelle udgivelser og projektbeskrivelser uddyber begrebet læsekultur. I denne gennemgang præsenteres ligeledes begreberne læsepraksis, læselyst og læseoplevelse, idet disse begreber også er centrale i forståelsen af læsekultur og ofte anvendes i forbindelse med læsefremmende initiativer. Desuden introduceres til fire aktuelle begrebsmodeller, der lægger hvert sit perspektiv på læsning som praksis. Herefter følger en oversigt over læsekulturrelaterede forsknings- og udviklingsprojekter, som har været igangsat i Danmark i de senere år. Afslutningsvis udpeger kortlægningen en række opmærksomhedspunkter og anbefalinger til brug for kommende projekter.

Opsummering af overordnede tendenser og perspektiver på læsekultur, læsepraksis og læsefremmende tiltag i Danmark

- Læsning synes i dag at være en aktivitet, som samfundet ønsker at fremme, stimulere og vedligeholde af både kompetence-, dannelses- og trivselsmæssige årsager. Dette afspejles bl.a. i undersøgelser og udviklingstiltag på området, især når det gælder børn i skolealderen.
- Der er almen interesse i danskernes læsevaner, og børn, unge og voksnes læsning undersøges jævnligt gennem kvantitative undersøgelser. Undersøgelserne har især fokus på børn og unge i skolealderen og disses læsekompetence. Der foretages sjældnere kvalitative undersøgelser og undersøgelser af voksne, unge over 15 år og mindre børn samt undersøgelser, der specifikt forholder sig til læsekultur som andet og mere end læsevane.
- Undersøgelser viser, at læsning på en gang er en aktivitet i forandring (i relation til f.eks. lydbogslæsning og fiktionsoplevelser på tværs af medier) og stærkt funderet i traditionelle praksisser, som har forbindelse til skriftkulturen og bogen som medie (f.eks. læsning i papirbog, læsning alene, læsning som fritidsaktivitet).
- Når aktuelle forsknings- og udviklingsprojekter har fokus på kultur- og praksisorienterede tilgange til læsning, indbefatter dette bl.a. spørgsmålet om rammesætning af læseakten, krop og læsning, læsefællesskaber, læsemedier og læsefordybelse. Det viser en tendens mod at anskue læsning ud fra et bredere og mere tværdisciplinært perspektiv.
- På trods af at danske børn læser udmærket i international sammenligning, er læseglæden blandt børn og unge lav i Danmark, og den falder med alderen. Den synes at stige igen i voksenlivet, men det er ikke til at sige, om denne tendens vil holde ved i fremtiden. Børn og unge op til 19 år og ældre over 70 år er lige nu dem, der læser mest i Danmark. Men mens læsning for de ældre alene er en valgfri aktivitet, er læsning for børnene og de unges vedkommende både en aktivitet, de selv kan vælge, og som de får påbudt.
- 'Læselyst' er overordnet set det begreb, der anvendes til at betegne en individuel, positiv tilgang til læsning. Men i de senere år ses også en tendens til at anvende andre begreber, f.eks. læseglæde og læsekultur, der sætter fokus på en mere vedvarende glæde ved læsning og på de kulturelle praksisser og fællesskaber, der knytter sig til læsning.

- Både forskning i læsekultur og læsefremmende udviklingsprojekter har primært fokus på børn i skolealderen, på læsefællesskaber, på samspillet mellem skole og bibliotek/SFO, på læsemedier og adgang til fysiske bøger. Forskning og udviklingsprojekter har i mindre grad fokus på læsekulturen hos voksne og unge læsere over 15 og på førskolebarnet som læser, på læsning som individuel aktivitet samt på hjemmets læsekultur og læsekultur på tværs af generationer.
- Der har i de senere år i Danmark ikke manglet anbefalinger og forslag til, hvor der skal sættes ind, hvis læsningen skal styrkes i dag. De konkrete tiltag, der er blevet iværksat, er dog kendetegnet ved enkeltstående initiativer frem for bredere og mere længerevarende tiltag på tværs af f.eks. skole og fritid, uddannelsestrin eller generationer. Der forefindes i Danmark aktuelt ikke – sådan som for eksempel i Norge – nogen national læsestrategi.

Læseundersøgelser og læsefremmende tiltag i en læsekulturorienteret optik

Både børn, unge og voksnes læsning er jævnligt genstand for kvantitative undersøgelser i Danmark i disse år. I undersøgelserne fokuseres der især på læsevaner, dvs. hvor ofte, hvornår og hvorfor der læses, på hvilke læsemedier og i hvilke genrer, samt hvordan læsestoffet vælges og anskaffes (se f.eks. Bogpanelets årsrapporter; Hjarvard, 2017; Hansen et al., 2022; Ørmen, 2023), og for børnenes vedkommende på deres læsekompetencer (PISA 2018, 2022; PIRLS 2021). I det følgende præsenteres disse undersøgelser gennem en læsekulturorienteret optik, som den blev defineret i kortlægningens indledning.

Læsestrategier og læseanbefalinger

Der kan spores en stigende interesse for at styrke og stimulere børn og unges læsekultur i de senere års læsestrategier og -anbefalinger i både nationalt og internationalt regi.

I Danmark blev der i 2019 formuleret et *Oplæg til en national læsestrategi* efter initiativ fra Dansk Biblioteksforening i samarbejde med en række andre aktører (se nærmere i Tænk tanken Fremtidens Biblioteker, 2019 samt www.nationalstrategi.dk). Aktørerne præsenterede efterfølgende oplægget på Christiansborg og overleverede det til daværende kulturminister Joy Mogensen. På denne baggrund indgik landets biblioteksledere i 2020 en forpligtende aftale kaldet *Folkebibliotekernes håndslag for at styrke børns læselyst* (Bibliotekschefforeningen, 2020) om at styrke børns læselyst i hele landet gennem biblioteksindsatser med fokus på oplevelse, viden, inspiration og fællesskab. Dette udmøntede sig siden i Centralbibliotekernes rammeaftale om tre temaspor (2021-2024) samt i, at der på finansloven i 2021 blev afsat midler til at forny bogsamlinger i skoler og dagtilbud (Vestergaard, 2021). Desuden etablerede Danmarks Biblioteksforening i 2022 netværket *Læsekoalitionen*, der har som vision at udvikle en stærk læsekultur hos børn og unge ([se mere her](#)).

Senest har kulturminister Jakob Engel-Schmidt i 2024 afsat 21 millioner kr. som udviklingsmidler til folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre (PLC/skolebibliotek), så de kan indkøbe fysiske bøger og iværksætte engagerende formidlingstiltag ([se mere her](#)). Desuden har han udpeget centralbibliotekerne som nationale læsecentre, der skal øge børn og unges læseglæde ([se mere her](#)). Endelig har Slots- og Kulturstyrelsen støttet den nationale indsats *Børn og unges læseglæde*, der i 2023-2025 skal arbejde på at styrke samarbejdet mellem PLC'er og folkebiblioteker ([se mere her](#)).

En egentlig samlet og mere permanent national læsestrategi i Danmark forefindes dog p.t. ikke. I foråret 2024 lancerede Kulturministeriet og Uddannelsesministeriet i Norge til gengæld *Sammen om lesing – Leselyststrategien 2024-2030* (Kultur- og likestillingsdepartementet & Kunnskapsdepartementet, 2024). I strategien fremhæves såvel eksisterende som nye tiltag, der skal

styrke læsekompetence og læselyst hos børn og unge fra 0-19 år. Tiltagene retter sig mod alle klassetrin og mod dagtilbud og fritidstilbud og har især fokus på at styrke børns sprogudvikling, give adgang til et større og mere varieret bogudbud og understøtte en bedre litteraturformidling.

På norsk grund blev der i 2019 også formuleret en *Stavanger Deklaration* ([læs mere her](#)) af det EU-finansierede forskningsnetværk E-READ, som blev etableret i 2016-2019 ([læs mere her](#)). Netværket havde til formål at kortlægge og udforske digitaliseringens indflydelse på læsning og læsepraksis, og *Stavanger Deklarationen* satte i særlig grad fokus på behovet for at understøtte nuværende og kommende læseseres kompetencer, når det gælder den længere sammenhængende læsning af mere komplekse tekster (af nogle forskere også kaldet dybdelæsning), også på skærm. Desuden blev det påpeget, at der var vigtigt stadig at opmuntre unge læsere til læsning på papir.

Dertil tog fire europæiske forskere i 2023 initiativ til *The Ljubljana Reading Manifesto* (Schüller-Zwierlein et al., 2023), som siden er blevet underskrevet af en lang række internationale forskere, forfattere, bibliotekarer m.fl. Med dette manifest var ønsket også at sætte fokus på læsning af længere og mere komplekse teksttyper og betydningen af at kunne mestre denne form for læsepraksis som redskab til personlig udvikling, analytisk og kritisk tænkning og demokratisk dannelse.

Ovenstående eksempler viser, at der i de senere år ikke har manglet anbefalinger og forslag til, hvor der skal sættes ind, hvis læsningen skal styrkes i dag. I den forbindelse knyttes læselyst og læsepraksis ofte tæt til spørgsmålet om læsekompetence, ligesom der er en særlig opmærksomhed på den lange og dybe læsning.

I Danmark er de konkrete initiativer, som er blevet iværksat på baggrund af anbefalingerne, primært kendetegnet ved enkeltstående tiltag muliggjort af mere drypvist tildelte midler (f.eks. at der i 2021 blev afsat 25 mio. kr. på finansloven til at indkøbe nye bogsamlinger til daginstitutioner og fritidsordninger) frem for bredere og mere længerevarende tiltag på tværs af f.eks. skole og fritid, uddannelsestrin eller generationer.

De mange læseundersøgelser, læsefremmende tiltag og anbefalinger, der er blevet iværksat i de senere år, og den generelle offentlige og mediemæssige bevågenhed over for især børns læsning, synes at bygge på en bred enighed om, at læsning – og især læsning af skønlitteratur og længere sammenhængende tekster i bøger – er en værdifuld aktivitet. En aktivitet, som mange voksne selv gerne vil dyrke i deres fritidsliv (Davies et al., 2022), og som de ønsker, at børn og unge har adgang til, kan mestre og har et positivt forhold til (Balling & Vestergaard, 2022; Hauer, 2024). Der blander sig i den forbindelse forskellige diskurser og perspektiver på, hvorfor læsning er godt, både i skolen og i fritiden og blandt børn og voksne (Balling & Vestergaard, 2022; Lund & Skyggebjerg, 2021), der til sammen peger mod et ønske om at fremme, styrke og konsolidere læsning som aktivitet i den brede befolkning – både af kompetence-, dannelses- og trivselsmæssige årsager (Schüller-Zwierlein et al., 2023).

Undersøgelser af voksnes læsevaner

I Danmark er voksnes læsevaner siden 2014 blevet undersøgt i regi af Kulturministeriets Bogpanel. Bogpanelet udgiver hvert år rapporten *Bogen og litteraturens vilkår* samt supplerende temarapporter, f.eks. rapporten *Læsning i forandring* (Ørmen, 2023).

Den seneste årsrapport fra 2023 (Bogpanelets årsrapport, 2023) lægger ud med at konkludere, at bogkulturen er i forandring i disse år (s. 5), hvilket både henviser til læsevaner og læsemedier. Det konstateres, at den samlede befolkning over 12 år læser skøn- og faglitteratur mindre hyppigt, mens brugen af lydbøger og e-bøger er stigende (s. 36).

Siden 2013 er andelen, der læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere, faldet fra omkring 39,5 % til 34,5 %. Samtidig er andelen af dem, der læser sjældnere end ugentligt, steget fra 43,3 % i 2013 til 48,5 % i 2022. Andelen af dem, der aldrig læser, har i samme periode svinget mellem 15,6 % og 17,9 % og er i 2022 på 17 %, hvilket peger på en vis stabilitet i omfanget af ikke-læsere (s. 36).

Lignende tendenser ses specifikt inden for læsning af skønlitteratur, hvor det samtidig kan konstateres, at de, der generationsmæssigt læser mest, er de 12-19-årige og de ældste (over 70 år) (s. 38). Blandt de ældste danskere er den gruppe, der hyppigt læser skønlitteratur, i stigning, mens det for de yngste læsere vedkommende gælder, at en del af deres læsning finder sted i forbindelse med skolegang.

Rapporten viser ligeledes, at der er sket store stigninger i produktion og salg af e-bøger og lydbøger fra 2013 og frem, hvilket modsvarer tendensen til, at især danskere under 50 år benytter disse nyere bogformater (s. 41). Den fysiske bog spiller dog stadig en væsentlig rolle. Ser man et år tilbage på Bogpanelets årsrapport for 2022 (Bogpanelets årsrapport, 2022), dokumenteres det her, at den fysiske bog er langt den mest foretrukne (ca. 50 % af alle informanter læser fysiske bøger), at læsning i e-bogen er stagneret fra 2020 og frem (ca. 14 %), mens læsning i lydbøger er stigende og har overhalet e-bogen (20 % i 2022) (s. 46).

Rapporten *Læsning i forandring: Rapport om læsekulturer blandt voksne danskere i 2022* (Ørmen, 2023) er en specialrapport udarbejdet for Kulturministeriets Bogpanel, der specifikt sætter fokus på forandringer i danskerne læsekultur. Rapporten bygger på en statistisk repræsentativ spørgeskemaundersøgelse med 2.752 personer over 15 år og tager afsæt i tendenser fra de senere års årsrapporter. Rapporten påpeger, at danskernes læsepraksis er i forandring dels på grund af den teknologiske udvikling og dels på grund af de nye digitale bogformater. Den voksende læsning af e- og lydbøger betyder også ændringer i vores måder at opleve litteraturen på, f.eks. anvendes lydbogslæsning som "baggrundstæppe" ved andre aktiviteter (s. 5). Samtidig foregår vores måder at få informationer om, udvælge og samtale om bøger på i stigende grad online – især hos de yngre læsere (s. 32). Blandt voksne læsere generelt er familie og venner stadig den største inspirationskilde til valg af læsestof (s. 32).

Rapporten fremhæver ligeledes, at hvor læsning i alle aldersgrupper primært er noget, der er knyttet til fritid og ferier, så foregår læsning blandt unge og unge voksne (15-35 år) især i forbindelse med skole og uddannelse. Rapporten påpeger, at denne gruppe også læser, fordi de skal og ikke altid af lyst eller som en fritidsaktivitet (s. 30). Her kan man tilføje, at det vilkår, at læsning udspiller sig i et spektrum mellem frivilligt valg og krav eller påbud, selvsagt også gælder de endnu yngre aldersgrupper.

Der foreligger kun få nyere undersøgelser af voksne danskeres læsevaner ud over Bogpanelets. En repræsentativ undersøgelse blev dog i 2015 gennemført af kulturforsker Stig Hjarvard (Hjarvard, 2017). Der var her tale om en spørgeskemaundersøgelse af 1.535 voksne danskere (fra 18 år) foretaget i samarbejde med Gallup, der omhandlede deres læseadfærd og holdninger til læsning. Hjarvard konstaterede her en ret stabil læsefrekvens i befolkningen mellem 2010-2015, ligesom han også fandt, at kvinder hyppigere læste. Desuden iagttog han en sammenhæng mellem læsehyppighed og både uddannelsesniveau og husstandsindkomst (s. 150), idet der grundlæggende blev læst mere i de dele af befolkningen, der var højtuddannede eller havde en høj indkomst.

Hjarvard spurgte også til danskernes motiver for at læse og fandt her, at den hyppigste grund var "Jeg vil slappe af og have tid til mig selv". Dette angav 61 % (s. 156). Den vigtigste inspirationskilde til at finde ny litteratur var desuden "Taler med venner og bekendte" valgt af 49 % (s. 158). Med andre ord udspiller læsning sig både som en individuel og tilbagetrukket aktivitet og er socialt og kollektivt relateret.

Hjarvards undersøgelse medtog også e-bogslæsning og fandt her, at de, der læste e-bøger (på det tidspunkt gjaldt det forholdsvis få), i forvejen var hyppige læsere. Det er tendens, som ifølge Bogpanelets efterfølgende rapporter har vist sig at holde ved. Endelig spurgte Hjarvard til danskernes litteratursmag ved at spørge til deres foretrukne genrer. Her var krimien og i det hele taget skønlitteratur de mest populære genrer (s. 164). Ligeledes mente et flertal af læserne, at det vigtigste for en god læseoplevelse blandt en række mulige svarforslag var, at bogen indeholdt "en god historie" og var "spændende" (s. 165). Man kan altså sige, at underholdningselementet syntes afgørende for den voksne fritidslæser.

Ud over de nævnte undersøgelser har voksne danskeres læsning ikke i nævneværdig grad været genstand for bredere undersøgelser. Dog foreligger der enkelte mindre studier, typisk af kvalitativ karakter. Dette gælder bl.a. projektet *Lockdown Reading* fra 2020, et studie af voksne danskere og englænderes læsepraksis under Covid-19, som bl.a. så på læseoplevelser, bogvalg og tid til læsning under nedlukningens ændrede livsbetingelser (Davies et al., 2022). Studiet viste, at mange oplevede, at de havde mere tid til at læse under nedlukningen, fordi deres sociale liv blev forenklet og deres aktivitetsniveau sænket. Det betød, at der var plads til at dyrke læsning som en mere kontinuerlig praksis, der for nogens vedkommende også udfyldte et socialt tomrum.

I 2009 undersøgte lektor Gitte Balling italesættelsen af læseoplevelser hos voksne læsere, der deltog i læsekredse, i forbindelse med sit ph.d.-projekt om litterær æstetisk oplevelse (Balling, 2009). Hun foretog her bl.a. en analyse af, hvad der mere specifikt lå bag udtrykket "en god historie". Det drejede sig for læserne om en oplevelse af, at teksten underholder og opsluger, samtidig med at læsningen er en afslappende aktivitet. Mere specifikt blev det også nævnt, at teksten sender én på en rejse, skaber identifikation og genkendelse, berører én følelsesmæssig og lærer én noget (s. 133).

Man skal tilbage til 1990 for at finde en større dansk undersøgelse af læsekultur og læsepraksis, der bevæger sig ind i familier og samtidig går på tværs af generationer. Det drejer sig om det nordiske *SKRIN*-projekt: *Skriftkultur og mediebrug i nordiske familier* fra 1989-1993, der i dansk kontekst udmøntede sig i bøgerne *Læsningens former* (Berntsen & Larsen, 1993), *Læsning og erindring* (Larsen, 1992) og *Læsning i slægten* (Seilman, 1995). Studiets undersøgelsesdesign tog udgangspunkt i 11-årige børn og bestod af interviews med henholdsvis børnene, deres forældre og deres bedsteforældre. Sigtet var at afdække både børns og voksnes personlige læserhistorie og bredere historiske udviklingstræk i relation til læsning. Forskningsperspektivet var primært psykologisk og receptionsæstetisk og havde bl.a. fokus på mindeværdige læseoplevelser. *Læsningens former* konkluderede, at vores personlighed og livshistorie har afgørende betydning for vores læseoplevelser. *Læsning og erindring* satte især fokus på erindringen om betydningsfulde læseoplevelser i de tre generationer og konkluderede, at livsbegivenheder og læseoplevelser gensidigt kaster lys på hinanden. *Læsning i slægten* undersøgte forholdet mellem forældre og børn og viste, at forskellige tilgange til børneopdragelse spiller en væsentlig rolle for, hvordan børn introduceres til litteratur.

Det kan således konkluderes, at der jævnligt tages overordnet temperatur på voksne læsers læsevaner, mens mere dybde- og tværgående undersøgelser af voksnes læsekultur og læsepraksis i Danmark hører til sjældenhederne.

Undersøgelser af børns og unges læsevaner

Bevæger vi os videre til læseundersøgelser af de yngre generationer, er 10-15-åriges læsning ganske velundersøgt i de senere år. Samtidig er der en lang tradition for at undersøge børns læsning i Danmark, der går helt tilbage til 1918 (Hunø, 1918). Aktuelt er børns og unges læsning på nationalt plan undersøgt gennem de store læsevaneundersøgelser (senest *Børns læsevaner 2017*, der har fokus på 3.-7. klasse, og *Børn og unges læsning 2021*, der har fokus på 5.-8. klasse) samt de internationale undersøgelser PISA (undersøgelse af 15-årige unge, første gang gennemført i Danmark i 2000) og PIRLS (undersøgelse af 4. klasseelever, gennemført første gang i Danmark i 2006). De to sidstnævnte undersøgelser har primært fokus på læsekompetence, men rummer også

en spørgeskemadel, som bl.a. omhandler elevernes læsevaner og holdninger til læsning, hvorved de også giver mulighed for at se på relationen mellem læsekompetence og læselyst.

Børn og unges læsning 2021 (Hansen et al., 2022) undersøger børns læse- og medievaner via spørgeskemaer besvaret af alt 8.542 elever fra 5.-8. klasse samt en supplerende kvalitativ undersøgelse i form af interviews med otte elever i 8. klasse, hvoraf nogle er motiverede for at læse, mens andre er det modsatte. Undersøgelsen er en opfølgning på undersøgelsen *Børns læsevaner 2017* (Hansen et al., 2018) og efterfølger en række læsevaneundersøgelser gennemført i henholdsvis 1995, 2000, 2001 og 2014 i regi af Center for Børnelitteratur (Hansen et al., 2018; Weinreich, 1996; Weinreich & Steffensen, 2000; Steffensen & Weinreich, 2001).

Hovedfund fra den seneste undersøgelse er bl.a., at børn og unge i 2021 læser lige så hyppigt i fritiden som i 2017 (hvor 8. klasse ikke var med i undersøgelsen), og at læselysten falder med alderen. Jo ældre eleverne bliver, des mindre læser de for sjov, og des mere læser de for at lære noget (s. 15). Piger nyder generelt mere at læse end drenge, og for alle klassetrin gælder det, at familiens læsekultur har betydning for læselysten. Det drejer sig ikke blot om, hvorvidt der foregår højt læsning, også om der bliver ført samtaler om litteratur i hjemmet.

Børn og unges læsning 2021 peger desuden på, at børn og unge i mindre grad læser i formater, der kræver dybdelæsning (der her defineres som længere sammenhængende og koncentreret læsning, s. 10), men i højere grad praktiserer skimmelæsning af korte tekster. Film og serier samt nettet og mest af alt sociale medier er i stigende grad inspirationskilder for børns læsning (s. 15). Blandt de voksne er det mest mor, der inspirerer, mens dette i mindre grad også gælder far, lærere og bibliotekarer (s. 84-89).

Børn og unges læsning 2021 undersøger ikke eksplicit forskelle mellem etsprogede og tosprogede læsere. Dette blev til gengæld undersøgt i *Børns læsevaner 2017*, der ikke fandt nogen nævneværdig forskel i læsehyppighed blandt de to grupper (Hansen et al., 2018, s. 14). Tosprogede børn læste dog i 2017 et bredere udvalg af teksttyper (s. 63) og benyttede oftere PLC og folkebibliotek end etsprogede elever (s. 82, s. 91).

Både *Børns læsevaner 2017* og *Børn og unges læsning 2021* indeholder en kvalitativ del, der går i dybden med udvalgte elevers bogvalg, læsesituation, læseoplevelse m.m. I den førstnævnte undersøgelse er det elever i 6. klasse, der bliver interviewet, i den sidstnævnte undersøgelse er det elever i 8. klasse. Her italesætter nogle af informanterne gode, opslugte og fordybte læseoplevelser, men andre omtaler udfordringerne ved at læse og manglende læselyst. Problemer med at finde en bog, der interesserer én, angives ofte som begrundelse for manglende læsning, hvilket også fremgår af den kvantitative del i begge undersøgelser.

Endnu en aktuell undersøgelse er *PIRLS 2021* (Fougst et al., 2023). I hovedundersøgelsen deltog 4.821 danske 4. klasseelever. Undersøgelsen viser en signifikant nedgang i elevernes læsescore, der primært hænger sammen med, at der er kommet flere svage læsere. Samtidig hermed er også elevernes læseglæde faldet signifikant siden 2016, især pigernes, og de elever, der ikke kan lide at

læse, har den laveste gennemsnitlige læsescore. Danmark og Norge er de to lande, hvor færrest elever rigtig godt kan lide at læse, når der sammenlignes med de 57 lande og 8 regioner, der deltog i undersøgelsen. Dog ligger Danmark samtidig i den højeste kategori af lande i det hele taget, når det gælder læsescore, omend en langt større del af skoler og enkeltelever fritages fra undersøgelsen i Danmark (9,1 %), end det generelt anbefales (5 %). Disse elever ville muligvis have en lav læsescore. Hvor der tidligere i forskningen har været stort fokus på højt læsning som fremmede for børns senere læsepraksis (se f.eks. Heath, 1982; Lund & Skyggebjerg, 2021), fremhæver både *Børn og unges læsning 2021* og *PIRLS 2021* desuden, at en generel læsekultur i hjemmet (f.eks. at forældrene selv læser, og at der tales om bøger) har betydning for børnene og de unges egen læsning og læseglæde.

At piger læser mere end drenge – ligesom kvinder mere end mænd, når det gælder skønlitteratur – er et genkommende mønster i alle de nævnte læsevaneundersøgelser. Pigerne er generelt bedre til at læse, men det fremhæves også i *PIRLS 2021*, at forskellen mellem de svageste og dygtigste læsere, på tværs af køn, er langt større end forskellen i læsekompetence mellem de to køn.

PISA er den anden store internationale undersøgelse af børns læsning, og her undersøges 15-årige. Den seneste *PISA*-undersøgelse blev foretaget i 2022 (7.800 15-årige fra Danmark deltog) (Christensen et al., 2023). Her kan der – som i *PIRLS 2021* – konstateres, at de danske elevers grad af læsekompetence er faldende. I den forrige undersøgelse fra 2018 (med 7.657 deltagere fra Danmark) blev der mere specifikt sat fokus på læsning – idet undersøgelsens faglige fokus går på skift – og i den forbindelse spurgt til elevernes læselyst i form af hyppighed af læsning og holdning til læsning (Bremholm & Bundsgaard, 2019). Her kunne det iagttages, at de danske unges læselyst var væsentlig mindre end gennemsnittet for elever i OECD-landene, og dette resultat blev betragtet med bekymring, fordi der generelt i læseundersøgelser er påvist en statistisk sammenhæng mellem læselyst og læsekompetence (se f.eks. Lund & Skyggebjerg, 2021, s. 14). I 2022-undersøgelsen blev det desuden konstateret, at forskellen blandt kønnene ser ud til at mindskes en smule (Christensen et al., 2023, s. 29), idet pigernes læsekompetence er faldet mere end drengenes. Samtidig er forskelle i socioøkonomisk baggrund væsentlig større i *PISA*-undersøgelserne end forskellen, når det gælder køn (Bremholm & Bundsgaard, 2019, s. 9).

I forbindelse med *PISA*-undersøgelsen bliver der udgivet en supplerende rapport, *PISA Etnisk 2018*, der sætter fokus på elever af anden etnisk oprindelse end dansk. Denne rapport er senest udkommet for 2018-undersøgelsen (Beuchert et al., 2020). Her kan der iagttages en signifikant lavere læsescore blandt elever med indvandrerbaggrund (s. 36). Samtidig kan næsten tre ud af fem elever med indvandrerbaggrund ifølge undersøgelsen kategoriseres som ressourcetsvage, hvilket ikke gør det muligt at konkludere, om den lave læsescore har forbindelse til socioøkonomisk baggrund eller herkomst (s. 38). På tværs af læseundersøgelser kan der således iagttages en tendens til i stigende grad at anskue socioøkonomisk baggrund og i mindre grad køn og etnicitet som noget der har betydning for børn og unges læsekompetence.

Mindre undersøgelser og afdækninger

Ud over disse større genkomne undersøgelser af børns og unges læsevaner og læsekompetence foreligger der i de senere år en række mindre, enkeltstående undersøgelser. En nyere kvantitativ undersøgelse er *Læsere mellem medier – Silkeborgundersøgelsen*, en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt 565 12-14-årige i Silkeborg Kommune i 2020 om læsevaner og mediebrug (Henkel et al., 2022). Denne undersøgelse sætter især fokus på forholdet mellem læsning og medier og viser, at børn ofte følger, søger og vælger indhold på tværs af medier (f.eks. søger den samme fortælling i både bog og på film), samt at de generelt foretrækker fiktionsfortællinger. Genrerne fantasy og realistiske teenagefortællinger er især populære (s. 10-11), hvilket også bekræftes af andre undersøgelser (Hauer, 2020; Hansen, 2014).

Specifikt børns og unges digitale læsekultur og læsepraksis er blevet prioriteret undersøgt af Kulturministeriets Bogpanel, der i 2024 publicerede både en kvalitativ undersøgelse og et litteraturreview om dette. Der var tale om en undersøgelse af digitaliseringens betydning for 7-18-åriges læselyst og læsevaner, der byggede på feltarbejde, interviews og mobiletnografisk undersøgelse af 170 børn og unge (Will & Agency, 2024). Litteraturreviewet inddrog 54 studier af børns og unges læsning i en digital tidsalder (Lund, 2024). På tværs af begge udgivelser blev det fremhævet, at læsning for børn og unge stadig i høj grad forbindes med den fysiske bog, ro, fordybelse og oplevelse, men at unge læsere samtidig er fleksible i deres mediebrug, også i forbindelse med læsning. Tidligere har lektor Gitte Balling gennemført to mindre kvalitative studier af unges (13-14-årige) læsning på skærm samt af unges læsefællesskaber på medieplatformen BookTok (Balling, 2017; Martens et al., 2022), der ligeledes viser, at både den fysiske bog og det digitale fællesskab spiller en rolle for de unge læsere. Desuden har et ph.d.-projekt undersøgt danske og amerikanske forældres påvirkning af børns læsning kvantitativt gennem sammenhold af bogudlån og socioøkonomiske faktorer, hvilket bl.a. viser at højtuddannede forældre låner flere bøger til deres børn (Blaabæk, 2022).

Som supplement til læsevaneundersøgelserne skal det også bemærkes, at der inden for de senere år er gennemført en række afdækninger, metastudier og evalueringer af læsefremmende tiltag. Det drejer sig f.eks. om *Kortlægning af læselystprojekter 2014-2019* (Vestergaard, 2021), der bl.a. rummer en oversigt over læselysttiltag siden 2000, om en evaluering af den nationale læselystindsats *Læselyst og læsefællesskaber* (Balling, 2021) samt nærværende kortlægning.

Desuden finder man en undersøgelse af større offentligt initierede læselystfremmende tiltag i artiklen "Børns læselyst – en analyse af de seneste 20 års kulturpolitiske argumenter og strategier i Danmark" (Balling & Vestergaard, 2022). Artiklen analyserer rationalerne bag centrale kulturpolitiske dokumenter fra læselystindsatser iværksat af Kulturministeriet og Slots- og Kulturstyrelsen i Danmark.

Derudover er der i 2021 udkommet en *Forskningsoversigt om børns læselyst* (Lund & Skyggebjerg, 2021), mens en kvalitativ empirisk undersøgelse af læselyst og -ulyst blandt børn i 6.

klasse i 2023 udmøntede sig i ph.d.-afhandlingen *Læselyst og læseulyst ved stillelæsning* (Lund, 2023). Fra 2023 foreligger ligeledes forundersøgelsen *Børn og unges læseglæde*, der blev gennemført i forbindelse med udviklingsprojektet *National indsats for børn og unges læseglæde*. Forundersøgelsen afdækker med særligt fokus på læseglæde og læsekultur samarbejdet mellem folkebiblioteker og skolernes pædagogiske læringscentre (PLC) (Hansen & Hansen, 2023). Et kvalitativt studie fra 2020, der indgår i ph.d.-afhandlingen *Læsning og fordybelse*, rummer desuden deskriptive kvantitative data om fordybet læsning i 8. klasse med 70 respondenter (Hauer, 2020, 2024).

Overordnet tegner der sig en tendens til, at børns læsning er ret velundersøgt, men i høj grad gennem kvantitative undersøgelser og oftest med fokus på læsekompetence. Desuden er det primært børn i aldersgruppen 4. til 9. klassetrin, der er genstand for undersøgelse. Når det gælder mindre børns oplevelser med bøger og læsekultur, er dette mere sporadisk behandlet (Møllerup et al., 2021). Det samme gælder unge læsere over 15 år og læsere på ungdoms-, erhvervs- og universitetsuddannelser (Hauer, 2021a). Når det kommer til kortlægninger og afdækninger af læsefremmende tiltag samt kvalitative undersøgelser, tager disse primært afsæt i spørgsmålet om læselyst, læseglæde, læsemedier, læsefordybelse og fællesskaber omkring læsning og litteratur.

Læsekulturorienteret begrebsbrug i læseundersøgelser og læsefremmende tiltag

Det er kendetegnende, at man finder en bred og varieret begrebsbrug i relation til læsekultur i de undersøgelser og forsknings- og udviklingsprojekter, som inddrages i denne kortlægning. Det har derfor været nødvendigt at foretage en begrebsafgrænsning. I kortlægningen sættes der således – ud over begrebet læsekultur – fokus på tre andre centrale begreber: læsepraksis, læselyst og læseoplevelse, som anskues i relation til læsekultur, som det overordnede begreb. Der er tale om begreber, der optræder i både forskning og praksis, og som i stigende grad inddrages i forbindelse med både afdækninger, projekter og tiltag, der ønsker at fremme læsekultur og læselyst. Læsekompetencebegrebet er selvsagt også et centralt og hyppigt anvendt begreb, men det medtages ikke her, da fokus er på kultur og i mindre grad på kompetence.

I det følgende gennemgås de fire begreber enkeltvis og udfoldes med henvisning til såvel de i kortlægningen gennemgåede studier som til andre og internationale studier. Efter læsekultur følger læsepraksis, der kan ses som tæt sammenhængende hermed. Derefter præsenteres begreberne læselyst og læseoplevelse, der også kan anskues forbundne, idet læselyst ofte relateres til positive eller gode læseoplevelser.

Læsekultur

Begrebet **'læsekultur'** anskues både i den internationale forskning og i aktuelle danske udviklingsprojekter primært som et kultur- og litteratursociologisk begreb. Det kan ses som en betegnelse for den måde, en kultur – både som gruppe og dens enkelte individer – oplever, tilgår, rammesætter og værdisætter læsning og aktiviteter relateret til læsning (Eskebæk et al., 2024, s. 6; Hansen, 2024, s. 97–99; Ørmen, 2023, s. 5). Begrebet anvendes også i den amerikanske literacy-forskning og det sociokulturelle felt (se f.eks. Barton, 2007; Ong, 2012) og undertiden i flertal: læsekulturer for at understrege, at der ikke er tale om én læsekultur alene.

Læsekultur identificeres i mange forskellige sammenhænge eller sfærer: i den samfundsgruppe man tilhører, i hjemmet og familien, i skolen, i fritiden og senere i ens professionelle liv, og disse er selvsagt forbundet med – og i stadig påvirkning af – hinanden.

I den formidlende artikel *Læsekultur – et begreb i flertal* (Eskebæk et al., 2024), der er udarbejdet i regi af Nationalt Videncenter for Læsnings satsning om læsekultur, peger forfatterne Marianne Eskebæk, Kristiane Hauer og Henriette Romme Lund på, at fire grundlæggende perspektiver knytter sig til begrebet: læsekultur som 'praksis', læsekultur som 'relationer', læsekultur som 'kontekst' og læsekultur som 'værdi'. De fremhæver desuden, at læsekultur både er noget, der altid allerede er til stede, og som samtidig ofte italesættes som noget, man ønsker at fremme eller skabe (Eskebæk et al., 2024, s. 6).

Den danske læse- og litteraturredidaktiker Thomas Illum Hansen anskuer læsekultur som et begreb for de værdier, antagelser og handlemønstre, der har betydning for menneskers holdninger til læsning i en given kultur. Han understreger endvidere, at læsekultur ikke er en statisk, men en dynamisk størrelse (Hansen, 2024, s. 97).

Et centralt begreb i forbindelse med afdækningen af en læsekultur er **'læsevane'**, som særligt anvendes i de kvantitative og kultursociologisk orienterede læseundersøgelser (f.eks. Bogpanelets rapporter). Læsevane kan i den kvantitative og sociologiske optik anskues synonymt med læsekultur, mens det i andre tilgange kan anskues som et underbegreb. En vane henviser til en bestemt adfærd eller bestemte gentagne handlinger. Begrebet anvendes derfor primært deskriptivt, men i forbindelse med læsning kan det også anvendes mere handlingsorienteret, når der er tale om at forsøg på at ændre eller opbygge en god (læse)vane.

Desuden kan begrebet **'læseridentitet'** tilføjes som et mere individorienteret og psykologisk og/eller sociokulturelt underbegreb. Inden for literacy-forskningen anvendes dette i forbindelse med individers omgang med og forhold til skriftsprog (Brandt, 1998; Laursen, 2019). I Danmark er det dog i højere grad begrebet 'skriveridentitet', som er blevet behandlet i forskningen, f.eks. i det store forskningsprojekt *Faglighed og skriftlighed*, hvor identitet betragtes som noget, der forhandles. Det beslægtede begreb selv-hed (selfhood) spiller desuden en rolle hos antropologen Charlotte Ettrup Christiansen (2021), der har undersøgt sårbare unges 'litterære frirum' i læsegrupper.

I evalueringsrapporten *Kortlægning af læselystprojekter 2014-19* (Vestergaard, 2021) anbefales det – med reference til professor i børnelitteratur Nina Christensen, der har forsket i børns læsekultur i historisk perspektiv (Appel & Christensen, 2023) – at man frem for at bruge begrebet 'læselyst', fremover anvender begrebet 'læsekultur' i forbindelse med iværksættelse af læsefremmende tiltag (s. 16, s. 63). Dette begrundes med, at læsekultur bygger på "en bredere forståelse af læsning, der mere tydeligt inkluderer de sociale og relationelle aspekter" (s. 16). Ligeledes ekspliciteres det i *Folkebibliotekernes håndslag for at styrke børns læselyst* at visionen er, at udvikle en stærk læsekultur hos børn og unge (Bibliotekschefforeningen, 2020).

I bøgerne *På sporet af børn og bøger: læsekultur og medier 1750-1850* og *Alliancer: Børn, voksne, litteratur og medier* fremhæver Nina Christensen og lektor Charlotte Appel i særlig grad læserens samspil med bogen som medie og med andre medier som af afgørende betydning for en læsekultur (Appel & Christensen, 2023; Henkel & Christensen, 2024, s. 53–64).

Læsepraksis

Begrebet '**læsepraksis**' bliver anvendt inden for en række forskellige forskningstraditioner, idet det både kan have et individorienteret og sociokulturelt fokus. 'Praksis' inden for det antropologiske felt anskues som en bestemt måde at opføre sig eller gøre noget på, der også er kontekstafhængig (f.eks. forskellige læsepraksisser i skole og fritid). Man kan her tale om et praksisfællesskab, der også kan anskues som en bestemt læsekultur (se f.eks. Bourdieu, 2010; Wenger, 2004). I literacy-forskningen anvendes begrebet '**literacy-practice**' som en bred betegnelse for skriftsproglige praksisser, hos læsere og skrivere, der anskues som grundlæggende socialt og historisk situeret (Barton, 2007; Heath, 1982; Laursen et al., 2023).

Forskere inden for litteraturvidenskab, og herunder i særlig grad receptionsæstetik, har været optaget af menneskets læsepraksis, aktivitet eller handlen, når det læser skønlitteratur; det vil sige den måde, vi 'gør' læsning på. Receptionsæstetikerens Wolfgang Iser er for eksempel optaget af, hvordan læseren af skønlitteratur agerer i læseakten, ved at udfylde det, han kalder for tekstens 'tomme pladser'. Iser benævner dette 'the act of reading' jf. bogen *The Act of Reading* fra 1976 (Iser, 1991). Den postkritiske litterat Rita Felski er med et lidt bredere fokus interesseret i den måde, hvorpå vi 'bruger' litteratur, jf. bogen *Uses of Literature* fra 2008 (Felski, 2008). Vores måde at forhandle om en fælles forståelse af en litterær tekst, kaldes inden for reader response-teorien også for et 'fortolkningsfællesskab' (Fish, 2003).

Det at anskue læsning som noget, man gør, eller som en handlen, der både rummer kognitive og sociale dimensioner, ses desuden inden for nyere forskningstraditioner som embodied cognition (McLaughlin, 2015; Trasmundi et al., 2021) og metoden kognitiv etnografi (Trasmundi et al., 2022).

Læselyst

'Læselyst' er et af de begreber, som hyppigst bliver anvendt i forbindelse med tiltag, der ønsker at fremme og styrke en læsekultur, især når det gælder børn. I den sammenhæng fremhæves ofte korrelationen mellem læselyst og læsekompetence (ofte med reference til læseundersøgelserne *PISA* og *PIRLS*), idet et stærkt argument for læselystfremmende tiltag er, at disse kan indvirke positivt på læsekompetencen. Ordet 'Læselyst' (og til tider pendanten 'lystlæsning') går hyppigt igen i både udgivelser og udviklingsprojekter. For eksempel havde tidsskriftet *Viden om Literacy* i 2022 et temanummer om *Læselyst* (nr. 31), ligesom ordet også indgår i projekttitlerne *Læselyst og læsefællesskaber* (Balling, 2021) og *Læselyst og læserum* (Koldingbibliotekerne, 2023) samt i lystlæsningstiltag på ungdomsuddannelserne (Hauer, 2021a). Begrebet '**læse-ulyst**' er desuden blevet introduceret af Henriette Romme Lund i ph.d.-afhandlingen *Læselyst og læseulyst ved stillelæsning* (Lund, 2023). I sin definition af læselyst og læseulyst trækker Lund på motivationsteori. Desuden taler hun for, at der er behov for at vide mere om børns manglende lyst til at læse.

Læselyst og '**læsemotivation**' er som psykologiske begreber tæt forbundet og anvendes i dansk sammenhæng ofte overlappende. Den internationale læselystforskning trækker også ofte på motivationsteori og en psykologisk tilgang (Deci & Ryan, 1985; Hansen, 2023; Lund, 2022, 2023; Lund & Skyggebjerg, 2021). Spørgsmålet om, hvorvidt man læser indre eller ydre motiveret, er mere komplekst end som så, idet indre og ydre faktorer blander sig, når man læser ydre motiveret (Lund, 2023).

Begrebet 'læselyst' er i de senere år blevet kritiseret for at være upræcist (Lund & Skyggebjerg, 2021). I *Børn og unges læsning 2021* introduceres som en nuancering af læselyst-begrebet et "udvidet sprog om læselyst, læseglæde og interesseudvikling" (Hansen et al., 2022, s. 149). Her bliver '**læseglæde**' anvendt som et begreb, der omhandler en mere varig glæde ved og sans for læsning, mens læselyst præsenteres som en impulsiv interesse. Argumentet for at anvende begrebet 'læseglæde' er i den sammenhæng, at det rækker ud over selve læseakten, idet det relaterer sig mere bredt til behag, nydelse og positive oplevelser med læsning. Derved kan det opfattes som en mere permanent og varigt følelse hos det enkelte individ (Hansen et al., 2022, s. 149). Dette kan samtidig ses som en pendant til det engelsk 'joy of reading'. Begrebet 'læseglæde' står som det centrale i den nye nationale indsats *Børn og unges læseglæde (2023-25)*, der skal styrke samarbejdet mellem PLC'er og folkebiblioteker.

Betegnelserne '**læsemotivation**', '**læsekultur**', '**litteraturinteresse**' og '**litteraturengagement**' blev ligeledes introduceret i *Børn og unges læsning 2021*. Efterfølgende har Thomas Illum Hansen videreudviklet disse perspektiver i en *Model for folkebibliotekernes læsebegreb* (Hansen & Vestergaard, 2023) og gennem betegnelsen 'læsningens drivkræfter', der netop dækker over lyst, motivation, engagement og interesse (Hansen, 2023, 2024).

Der er således en stor rigdom af begreber i spil, især i forsknings- og udviklingsprojekter, der forholder sig til læsefremmende tiltag. Dette kan vanskeliggøre en fælles – og samtidig præcis – dialog projekterne imellem.

Læseoplevelse

Den gode læseoplevelse bliver ofte anskuet som en vej til at stimulere læselysten. Begrebet **'læseoplevelse'** spiller derfor også en central rolle inden for kortlægningens felt, især i relation til **'læselyst'**. Der er tale om et deskriptivt begreb, som betegner oplevelsen af at læse og af det læste, omend det i udviklingssammenhæng ofte tilstræbes at opnå 'gode' eller 'positive' læseoplevelser. Begrebet kan både henvise til en fænomenologisk funderet beskrivelse af den indre subjektive forestillingsverden, der udfolder sig under læsningen (se f.eks. Ballings empiriske undersøgelse af læseoplevelser, Balling, 2009), og også bredere som en oplevelse, der inkluderer en kropslig, situeret, materiel og mediespecifik beskrivelse af en konkret læsesituation. I den forbindelse trækker forskningen både på perspektiver fra embodied cognition, postfænomenologi og nymaterialisme (se f.eks. Henkel et al., 2022). Gitte Balling m.fl. har gjort sig metodiske overvejelser over det at få adgang til og forske i andre subjekters læseoplevelse (Balling, 2009; Balling & Grøn, 2012). Desuden har spørgsmålet om læseoplevelse også spillet en rolle i litteraturredidaktikken og i forbindelse med litteratursamtaler (Hauer, 2020, 2024). Litteraten Rita Felski har introduceret fire overordnede træk ved læseoplevelser, som hun mener ofte går igen, når man læser skønlitteratur, hvad enten man er litteraturforsker, fritidslæser eller skoleelev. Hun kalder disse for **'genkendelse'**, **'fortryllelse'**, **'viden'** og **'chok'** (Felski, 2008). Genkendelse betegner læserens identifikation med personer eller situationer i teksten, fortryllelse omhandler oplevelsen af at blive stærkt opslugt af tekstens univers, viden henviser til, at man lærer noget om verden, når man læser, der også omfatter sociale forhold og andres perspektiver på verden, mens chok viser, at tekster også kan gøre indtryk ved at provokere eller udfordre læseren, både gennem sit indhold og i kraft af en eksperimenterende form.

En særlig form for læseoplevelse er **'den fordybede læseoplevelse'** eller **'læsefordybelse'**, der er undersøgt af læse- og litteraturforskeren Kristiane Hauer (2020, 2024). Hauer påpeger bl.a., at den fordybede læseoplevelse både udspringer af et fokuseret og indlevet møde mellem tekst og læser og den konkrete rammesætning af læsesituationen. Spørgsmålet om mere eller mindre fordybede læsemåder relateres ofte til medieudviklingen og læsning på skærm versus papir, og i den sammenhæng anvendes også begrebet **'dybdelæsning'** (deep reading) (Hauer, 2020, 2024; Wolf, 2016, 2018; Wolf & Barzillai, 2009).

Læseoplevelser kan både være individuelle og fælles. Ofte er det de fælles læseoplevelser, der er i fokus under læsefremmende tiltag.

Læsning på model

Inden for aktuel forskning og udvikling ses der en tendens til at udforme teoretiske modeller og andre former for visualisering af faktorer eller elementer, som har betydning for læseaktiviteter eller læseoplevelse. I den forbindelse indgår der ofte en del af de begreber, der er blevet præsenteret ovenfor. I det følgende introduceres kort til fire af disse modeller, som er udvalgt på baggrund af aktualitet og relevans for kortlægningens fokus. Modellerne er tilgængelige online og vedlægges også i bilag (1-4).

Læse- og litteraturredaktøren Thomas Illum Hansen udviklede som tidligere nævnt i 2023 en **Model for folkebibliotekernes læsebegreb (Bilag 1)** ([kan også tilgås her](#)), hvor de fire perspektiver læselyst, læsemotivation, litteraturinteresse og litteraturengagement indgår (Hansen & Vestergaard, 2023, s. 5). Modellen er tænkt som et redskab til at optimere og kvalificere læsekultur (s. 1). De samme fire perspektiver er også hovedbegreber i hans model over læsningens drivkræfter, som de fremlægges i en forskningsartikel og senest en bog med titlen *Læsningens drivkræfter* (Hansen, 2023, s. 16, 2024, s. 88). Hansen skelner mellem ydre og indre faktorer af betydning for en given læsers læsepraksis og mellem læsning som henholdsvis individuel aktivitet eller kollektiv praksis. Desuden skelner han mellem, om aktiviteten enten lægger vægt på læserens oplevelse eller på teksten som genstand. I den sidstnævnte version af danner 'Læse- og skrivekultur' den samlede ramme for de fire former for drivkræfter (Hansen, 2024, s. 88).

Spørgsmålet om læselyst og læseulyst sættes i ph.d.-afhandlingen *Læselyst og læseulyst ved stillelæsning* fra 2023 på model af ph.d. og faglig konsulent Henriette Romme Lund i form af en **Model til analyse af læselyst og læseulyst ved stillelæsning (Bilag 2)** ([kan også tilgås her](#), Lund, 2023, s. 67). I denne model inddrages både indre motiveret læsning, ydre motiveret læsning og amotivation. Det, der virker drivende for de forskellige motivationsformer, er, hvorvidt eleven mestrer/ikke mestrer bogvalg, læsekompetence og det at indgå i, bidrage til og få udbytte af et læsefællesskab. Modellen tager afsæt i selvbestemmelsesteorien. Den tydeliggør, at ydre motiveret læsning kan udgøre både selvvalgt læsning i fritiden og læsning, som er påbudt, f.eks. i forbindelse med uddannelse.

I international sammenhæng præsenterede de to læseforskere Anne Mangen og Adrian van der Weel i 2015, hvad de kaldte for **en integreret ramme for læseforskningen (an Integrative Framework for Reading Research)** ([kan også tilgås her](#)). Denne model har i særlig grad fokus på forholdet mellem digitalisering og læsepraksis (Mangen & van der Weel, 2016, s. 7). Der er tale om en interdisciplinær model, der rummer de mange forskellige aspekter af læsning som praksis, som de to forskere mener, man måtte tage højde for i dag. I modellen indgår både kropslige, psykologiske, ergonomiske, teknologiske, sociale og kulturelle aspekter. Modellen fremhæver, at læsning er noget, der udspiller sig i samspillet mellem tekst, læser og miljø, ligesom både læsningens 'før', 'under' og 'efter', har betydning for læseformål og læseoplevelse.

Et lignende tværdisciplinært perspektiv på i særlig grad den fordybede læsning finder vi hos den danske læse- og litteraturforsker Kristiane Hauer i en model for **Den fordybede læseoplevelse (Bilag 4)** fra 2020 ([kan også tilgås her](#)) som angiver de faktorer, der indvirker på fordybede læseoplevelser (Hauer, 2020, s. 5, 2021b, s. 5). Modellen indgår i lærervejledning til undervisningsforløbet *Romanjagt* og tydeliggør, at fordybet læsning (dybdelæsning) både påvirkes af læseren, teksten og den konkrete rum-tidslige rammesætning af læsesituationen.

De fire forskellige modeller viser i lighed med ovennævnte begrebs gennemgang en aktuell tendens til at bevæge sig på tværs af forskellige fagdiscipliner og perspektiver på læsning. Desuden rummer de både indre og ydre faktorer og orienterer sig både i forhold til individ og kollektiv. Det afspejler en udvikling mod at anskue læsning og læselyst bredt og tværdisciplinært, hvilket i særlig grad har relevans for en kultur- og praksisorienteret tilgang.

Aktuelle forsknings- og udviklingsprojekter med et læsekulturorienteret perspektiv

Der er i de seneste ti år igangsat en række forsknings- og udviklingsprojekter i relation til læsekultur, læsepraksis, læselyst og læseoplevelse i Danmark, ligesom der også er blevet gennemført ph.d.-projekter inden for området. I det følgende oplyses disse efter årstal med de nyeste øverst. Hvert projekt ledsages af en kort beskrivelse og – hvor det er muligt – et link til videre læsning. Derefter følger en opstilling af større udviklingsprojekter gennemført i perioden, der har læsekultur, læsepraksis og læsefremmende tiltag som fokus, primært i relation til børn og unge. Af afgrænsnings- og ressourcemæssige grunde tages der forbehold for, at listerne ikke til fulde dækker alle relevante projekter.

Forsknings- og ph.d.-projekter

- 2023-2027: *Young Literary Practices (YoungLit)*, forskningsprojekt, Aarhus Universitet. Projektet undersøger unges (15-29-årige) praksisser og fællesskaber om litteratur, bl.a. i relation til deres digitale hverdag.
<https://pure.au.dk/portal/da/projects/young-literary-practices-exploring-current-transformations-of-the>
- 2023: *Læselyst og læseulyst ved stillelæsning*, ph.d.-projekt, Henriette Romme Lund. Projektet undersøger seks børns (6. klasse) perspektiver på læsning og stillelæsning i grundskolen.
https://www.ucviden.dk/ws/portalfiles/portal/187626277/Henriette_Lund.pdf
- 2023: *Litterære klasesamtaler i gymnasiet og kollektive læsninger på de nordiske forfatterskoler*, ph.d.-projekt, Louise Rosendal Bang, Aarhus Universitet. Projektet undersøger, hvordan lærere organiserer samtaler med elever om litterære tekster i henholdsvis gymnasiet og på Forfatterskolen i København.
https://pure.au.dk/ws/portalfiles/portal/292250242/PHD_FINAL_07.11.22.pdf
- 2021: *Litterære frirum i læseforeningens læsegrupper for sårbare unge*, ph.d.-projekt, Charlotte Christiansen, Aarhus Universitet. Projektet undersøger, hvad mennesker bruger skønlitteratur til, gennem en antropologisk undersøgelse af psykisk sårbare unge, der indgår i læsegrupper.
- 2020-2022: *Lockdown Reading*, forskningsprojekt, Københavns Universitet. Projektet undersøger Covid19-nedlukningens betydning for læseoplevelse og litteraturbrug i en dansk og engelsk kontekst.
https://engerom.ku.dk/english/research/centres_projects/lockdown-reading/

- 2021: *Passing on the culture. Parents, cultural inputs and stratification in children's reading*, ph.d.-projekt, Ea Hoppe Blaabæk, Københavns Universitet.
Projektet undersøger gennem data, der sammenholder bogudlån og socioøkonomiske faktorer, hvordan forældres kulturelle påvirkning af deres børn, indvirker positivt på børnenes læsning.
- 2020: *Læsning og fordybelse*, ph.d.-projekt, Kristiane Hauer, Københavns Universitet. Projektet undersøger, hvad det vil sige at være fordybet i at læse, både teoretisk og empirisk, gennem studier af 8. klasseelevers romanlæsning i og uden for skolen.
- 2019-2022: *How do University College Students Read*, forskningsprojekt, Syddansk Universitet. Projektet undersøger lærerstuderendes lektielæsning i naturlige omgivelser gennem en kombination af kognitive og etnografiske metoder.
<https://portal.findresearcher.sdu.dk/da/projects/how-do-university-college-students-read-a-cognitive-ethnography-s>
I tilknytning til projektet udførte Marlene Jensen et ph.d.-projekt i 2022, der udmøntede sig i ph.d.-afhandlingen "*Min kuglepen er en sporhund, når jeg læser*" – et kognitivt etnografisk studie af læseprocesser.
<https://portal.findresearcher.sdu.dk/en/publications/min-kuglepen-er-en-sporhund-n%C3%A5r-jeg-l%C3%A6ser-et-kognitivt-etnografis>
- 2019-2022: *Reading Between Media*, forskningsprojekt, Aarhus Universitet.
Projektet består af undersøgelser af 6.- og 8.-klasseelevers læsevaner og læseoplevelser knyttet til den trykte bog, lydbogen og den interaktive digitale bog.
<https://projects.au.dk/reading-between-media>
- 2017-2021: *Uses of literature*, forskningsprojekt, Syddansk Universitet.
Projektet undersøger litteraturens betydning og brug i en række delprojekter med overordnet inspiration fra litteraten Rita Felskis postkritiske perspektiver. Er siden blevet til et forskningscenter med samme navn.
<https://www.sdu.dk/en/forskning/uol>
- 2016-2019: *Kvalitet i Dansk og Matematik (KiDM)*, forskningsprojekt.
Projektet udvikler, afprøver og udbreder en didaktik med en undersøgende tilgang, der fremmer dialogiske, skabende og anvendelsesorienterede elementer i undervisningen.
<https://laeremiddel.dk/projekter/kidm-bedre-kvalitet-i-dansk-og-matematik/>

- 2009: *Litterær æstetisk oplevelse: Læsning, læseoplevelser og læseundersøgelser: en diskussion af teoretiske og metodiske tilgange*, ph.d.-projekt, Gitte Balling, Københavns Universitet. Projektet undersøger læseoplevelser teoretisk og empirisk gennem fænomenologisk teori og empiriske undersøgelser af voksne læsere i læsegrupper.
<https://curis.ku.dk/ws/portalfiles/portal/47064844/Balling-phd-2009.pdf>
- 2014-2019: *Evolution of Reading in the Age of Digitalization (E-READ)*, COST-ACTION, European Cooperation in Science and Technology. Et forskningsnetværk, der undersøger digitaliseringens betydning for læsning i et interdisciplinært perspektiv. 120 forskere fra 33 lande deltog i netværket. Fra Danmark deltog bl.a. Gitte Balling og Teresa Schilhab.
<https://ereadcost.eu/>
- 2014: *Når børn vælger litteratur: Læsevaneundersøgelse perspektiveret med kognitive analyser*, ph.d.-projekt, Stine Reinholdt Hansen, Aarhus Universitet. Projektet udgør en læsevaneundersøgelse blandt elever i 3.-6. klasse samt en undersøgelse af de tekster, eleverne læser.
https://www.danskeforlag.dk/media/1614/028-f-stine-reinholdt-naar-boern-vaelger-litteratur_phd-160115.pdf

Ovenstående viser, at der i dansk forskning de seneste ti år er gennemført en række studier relateret til læsekultur og læsefremmende tiltag, men forholdsvis få eksplicite studier af læsekultur. Der er i forskningen især fokus på læsefællesskaber, litterære fællesskaber og fælles læseoplevelser (bl.a. *Uses of literature, Young Literary Practices, Litterære frirum* og *Litterær æstetisk oplevelse*). Der kan dog også iagttages et mere individuelt perspektiv i projekter om stillelæsning, fordybelseslæsning og lektielæsning (bl.a. *Læsning og fordybelse, Læselyst og læseulyst ved stillelæsning* og *How do University College Students Read*). Ligeledes undersøger flere projekter læsning som kropslig og situeret aktivitet (bl.a. *How do University College Students Read* og *Læsning og fordybelse*). Undersøgelser af læsning, medier og digitalisering indgår i en del af projekterne (bl.a. *Reading Between Media* og *E-Read*), og flere projekter har desuden et litteraturdidaktisk perspektiv, der fremhæver betydningen af læseoplevelsen i litteraturundervisningen (bl.a. *Kvalitet i Dansk og Matematik, Fælles om læsning, Læsning og fordybelse, Litterære klassesamtaler i gymnasiet og kollektive læsninger på de nordiske forfatterskoler*).

Større udviklingsprojekter og bevillinger

2024: *Bevilling fra Kulturministeriet til bogkøb og litteraturformidling til børn.* Kulturministeren har i 2024 afsat 21 mio. kr. til at styrke børns lyst til at læse gennem engagerende formidling og bedre adgang til fysiske bøger. Midlerne kan søges af folkebiblioteker og PLC'er/skolebiblioteker. <https://kum.dk/aktuelt/nyheder/flere-boern-skal-introdcueres-for-boegernes-forunderlige-verden>

2024: *Bogklubben 'Vi læser kvinder!'.* Indsatsen henvender sig til gymnasiet og sætter fokus på læsning af kvindelige forfattere ved at lade ti litteraturinteresserede kendte danskere udvælge et værk af en kvindelig, dansk forfatter til bogklubben. Indsatsen er et samarbejde mellem Børne- og Undervisningsministeriet og CFU – Center for Undervisningsmidler. <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2024/aug/240823-boerne-og-undervisningsministeren-starter-bogklub-med-fokus-paa-kvindelige-forfattere>

2023-2025: *National indsats for børn og unges læseglæde.* Indsats, der skal styrke samarbejde mellem PLC'er og folkebiblioteker, iværksættes af et konsortium af Center for Anvendt Skoleforskning, CFU Danmark, Centralbibliotekerne, Tænk tanken Fremtidens Biblioteker m.fl. Støttet af Kulturministeriet. <https://www.fremtidensbiblioteker.dk/brn-og-unges-lsegilde>

2023-2025: *Alle ord tæller.* Projektet ønsker at styrke læselyst og læsekultur ved at skabe bedre forudsætninger for gode læseoplevelser for danske børn (1-14 år). Medvirkende er DR, Syddansk Universitet, Centralbibliotekerne m.fl. Støttet af TrykFonden. <https://www.dr.dk/boern/alleordtaeller>

2021-2023: *Læselyst og læserum.* Indsats, der nytænker rammerne for læserum på bibliotek og SFO. Iværksat af Koldingbibliotekerne, Designskolen Kolding, PLC, m.fl. Støttet af Slots- og Kulturstyrelsen. <https://www.laeseporet.dk/laeselyst-og-laeserum>

2021: *BOGglad – børns møde med litteraturen.* 25 millioner kroner afsat på finansloven for 2021, som biblioteker og kommuner kunne søge til at etablere nye bogsamlinger i dagtilbud, SFO'er og fritidsklubber. <https://slks.dk/omraader/kulturinstitutioner/biblioteker/i-fokus/boern/bogglad-boerns-moede-med-litteraturen>

2020-2021: *Læsere og læseoplevelser mellem medier*. Undersøgelse af 8. klassers læse- og mediebrug i Silkeborg Kommune, i samarbejde med Aarhus Universitet og VIA University College. Støttet af Novo Nordisk Fonden.

<https://projects.au.dk/reading-between-media>

2019-2021: *Læselyst og læsefællesskaber*. Indsats for børn i SFO i samarbejde mellem skoler, SFO og biblioteker. Støttet af Kulturministeriet.

<https://slks.dk/omraader/kulturinstitutioner/biblioteker/i-fokus/boern/laeselyst-og-laesefaellesskaber-for-boern-i-indskolingens-fritidstilbud>

2019-2020: *Lyst til læsebånd*. Udviklingsprojekt, der har til formål at styrke kvaliteten af læsebånd i grundskolen, Tænketaenken Fremtidens Biblioteker, Nationalt Videncenter for Læsning m.fl. Støttet af Slots- og Kulturstyrelsens udviklingspulje.

<https://videnomlaesning.dk/projekter/lyst-til-laesebaand-i-hele-landet/>

2015- : *Læs for Livet*. Frivillig organisation, der donerer biblioteker og bogsamlinger til institutioner med udsatte børn. Fik i 2015 en donation på 6 millioner kr. fra Egmont Fonden, der gjorde det muligt at professionalisere organisationen. Senere har den modtaget støtte fra både offentlige puljer, private fonde og forlag.

<https://laesforlivet.dk/>

2013-2015: *Danmark Læser*. Læsekampagne igangsat af tidligere kulturminister Marianne Jelved. Fokus var på voksne læsers læsning af skønlitteratur. 12 kommuner blev udvalgt til læsekommuner.

<https://slks.dk/omraader/kulturinstitutioner/biblioteker/i-fokus/danmark-laeser>

2010- : *Læseforeningen*. En frivillig, social forening, der arbejder med metoden 'guidet fælleslæsning' og som etablerer læsefællesskaber primært for mennesker i udsatte livssituationer. Foreningen er drevet af frivillige læseguides og har indgået i en lang række udviklingsprojekter siden etableringen, bl.a. støttet af Børne- og Undervisningsministeriet, Sundhedsstyrelsen, VELUX FONDEN og TrygFonden.

<https://www.laeseeforeningen.dk/>

2008-2016: *Bogstart*. I projektet uddelte bogstartsformidlere to aldersvarende bogpakker til familier med børn på et halvt år og et år. Senere kunne familier afhente bogpakker på biblioteket, og der blev givet bogkufferter til børnehaver. Projektet var finansieret af satspuljemidler og administreret af Slots- og Kulturstyrelsen.

<https://slks.dk/omraader/kulturinstitutioner/biblioteker/i-fokus/boern/bogstart>

Ovenstående viser, at større danske udviklingsprojekter om læsning i de seneste ti år i høj grad har et læsefremmende fokus, der ofte knytter sig til begrebet læselyst og til styrkelse af læsefællesskaber. Det er projekter, der primært har fokus på børn og unge i skolealderen, og ofte bevilliges midlerne til bibliotek og bogindkøb. Aktørerne i projekterne er ofte biblioteker, interesseorganisationer og i mindre grad skoler og lærere. Aktørerne er sjældent familien/hjemmet og dagtilbudspædagoger, og projekterne rækker sjældent ind i professionshøjskolernes og universiteternes forskning og uddannelser. Bevillingsgivere er enten Kulturministeriet/Slots- og Kulturstyrelsen og i stigende grad private fonde. De to organisationer *Læs for Livet* og *Læseforeningen* er i høj grad støttet af private fonde og har især fokus på sociale aspekter og udsatte borgere.

Opmærksomhedspunkter og anbefalinger

På baggrund af den foregående gennemgang skal der afslutningsvis opstilles en række opmærksomhedspunkter og anbefalinger til fremtidige forsknings- og udviklingsprojekter på området. Baggrunden for punkterne er de i kortlægningen iagttagede tendenser (sammenfattet i den indledende opsummering) kombineret med et handlingsperspektiv, der har fokus på at styrke en meningsfuld og mangfoldig læsekultur, som fremmer livslang læsning og læring. Punkterne listes i vilkårlig rækkefølge.

1. Behov for at anskue læsning i et bredere kulturelt og oplevelsesorienteret perspektiv

Den samfundsmæssige interesse for at fremme, stimulere og vedligeholde ikke bare læsekompetence, men også læselyst og læsekultur, viser et øget behov for at inkludere et bredere perspektiv på læsning, der også omfatter læsepraksis og læseoplevelse. Dette gælder både i forskningsprojekter, udviklingsprojekter og læsefremmende tiltag.

2. Behov for længerevarende, dybere og mere tværgående studier af læsekultur

Den aktuelle læsekultur er både stærkt funderet i traditionelle praksisser og præget af forandring. Det skyldes bl.a. en stigende digitalisering, der har medført nye læsemedier, nye tekstformer og en lettere adgang til litteratur og læsestof. For at få en større forståelse for dette samspil er der behov for flere grundige, længerevarende og tværgående studier af fænomenet læsekultur, der tager højde for både læsning som individuel og social praksis og læsning af såvel analog som digital karakter.

3. Behov for større og mere samlende indsatser og strategier for læsefremmende tiltag

Der er iværksat mange læsefremmende tiltag i de senere år, men der mangler samlende indsatser og strategier, der kan skabe længerevarende effekt. I Norge har man tradition for læsestrategier, hvoraf den seneste går på tværs af deres Kultur- og Uddannelsesministerium. I Danmark har vi ikke en læsestrategi. Der er behov for ressourcer, der rækker til mere end at iværksætte enkeltstående initiativer, og som giver mulighed for grundigt at undersøge og afdække eksisterende praksisser, så der kan udvikles kvalificerede læsefremmende tiltag på solid vidensgrund.

4. Behov for mere viden om voksnes læsning og læsning på tværs af generationer

De seneste ti år er især skolebørns læsning blevet undersøgt. Dette gælder til gengæld i mindre grad de voksne, der omgiver dem: lærere, pædagoger, forældre, bedsteforældre eller andre

betydningsfulde relationer. Da de voksnes læsekultur og læsepraksis, bl.a. som læsende rollemodeller, har betydning for de yngre generationers læsning, er der potentiale i at undersøge og iværksætte tiltag med afsæt i disse relationer for herigennem at styrke en livslang læsekultur.

5. Behov for mere viden om læsning i hjemmet og i fritiden

Læsning er især undersøgt blandt grundskolebørn, og forsknings- og udviklingsprojekter har her primært afdækket børnenes læsning i skolen, i fritidstilbud eller på bibliotek. Der er få projekter om læsning i hjemmet og selvinitieret og individuel læsning i fritiden samt få tiltag, der søger at bygge bro mellem læsning i skole og fritid. Der er derfor behov for mere viden på dette område.

6. Behov for mere viden om førskolebarnets og indskolingsbarnets læsekultur

Hvor det i høj grad er skolebørns læsning fra 3. til 9. klasse, der har været behandlet i forsknings- og udviklingsprojekter i de senere år, gælder dette i mindre grad de helt små børns læsepraksis. Det kalder på forskning og læsetiltag, der sætter fokus på førskolebarnets og indskolingsbarnets læsekultur og læsepraksis og på betydningen af interaktionen med de voksne, der omgiver dem.

7. Behov for mere viden om unges læsekultur

Hvor det i høj grad er skolebørns læsning fra 3. til 9. klasse, der har været behandlet i forsknings- og udviklingsprojekter i de senere år, gælder dette i mindre grad de unges og unge voksnes læsepraksis, omend det er i denne formative periode, at en moden og selvstændig læseidentitet skal udvikle sig. Det kalder på mere forskning og læsetiltag, der sætter fokus på den unge (15-25-årige) læsers læsekultur og læsepraksis.

8. Behov for viden om læsekultur og socioøkonomiske forhold

De seneste års læseundersøgelser af børn og unge fremhæver i stigende grad sammenhæng mellem læsekompetencer og socioøkonomisk baggrund. Det kalder på både forskning og læsetiltag, der sætter fokus på socioøkonomiske forholds betydning for børns læsekultur og læsepraksis.

9. Behov for viden om den empiriske læsers læseoplevelser

Den gode og meningsfulde læseoplevelse er central for, at individet oplever og udvikler læselyst, og derfor er det vigtigt at få indsigt i læseoplevelser. Dog er læseoplevelser et metodisk udfordrende felt. Det kalder på udvikling og afprøvning af undersøgelsesmetoder, der giver adgang til læseoplevelser hos empiriske læsere i alle aldre og på tværs af digitale og analoge medier.

Henvisninger

Appel, C., & Christensen, N. (2023). *På sporet af børn og bøger: Læsekultur og medier 1750-1850*.

Gads Forlag.

Appel, C., & Christensen, N. (2024). Læsekulturer blandt børn og voksne — I aktuelt og historisk

perspektiv. I *Alliancer: Børn, voksne, litteratur og medier* (s. 53–64). Hans Reitzels Forlag.

Balling, G. (2009). *Litterær æstetisk oplevelse: Læsning, læseoplevelser og læseundersøgelser: en*

diskussion af teoretiske og metodiske tilgange. Danmarks Biblioteksskole.

Balling, G. (2017). Unges læsning i en digital tidsalder. *Learning Tech*, 3, 56–84.

<https://doi.org/10.7146/lt.v2i2.107737>

Balling, G. (2021). *Læselyst og læsefællesskaber*. Centralbibliotekerne.

Balling, G., & Grøn, R. (2012). Formidling af læseoplevelser?: En undersøgelse af læseoplevelsens

karakter og mulige formidlingspotentiale. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og*

Kulturformidling, 1(3), 7–17. <https://doi.org/10.7146/ntik.v1i3.26071>

Balling, G., & Vestergaard, L. (2022). Børns læselyst—En analyse af de seneste 20 års

kulturpolitiske argumenter og strategier i Danmark. *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*, 25(3),

272–292. <https://doi.org/10.18261/nkt.25.3.8>

Barton, D. (2007). *Literacy: An introduction to the ecology of written language* (2nd ed). Blackwell

Publishing.

Berntsen, D., & Larsen, S. F. (1993). *Læsningens former*. Biblioteksarbejde.

Beuchert, L, Christensen, V. T., & Jensen, S. V. (2020). *PISA Etnisk 2018: PISA 2018 med fokus på*

elever med indvandrerbaggrund. [https://www.vive.dk/da/udgivelser/pisa-etnisk-2018-](https://www.vive.dk/da/udgivelser/pisa-etnisk-2018-mxj39pz4/)

[mxj39pz4/](https://www.vive.dk/da/udgivelser/pisa-etnisk-2018-mxj39pz4/)

Bibliotekschefforeningen. (2020). *Folkebibliotekernes håndslag på at styrke børns læselyst*.

<https://www.laesesportet.dk/sites/default/files/inline-files/Folkebibliotekernes%20h%C3%A5ndslag%20I%C3%A6selyst.pdf>

Blaabæk, E. H. (2022). Stratification in parents' selection of developmentally appropriate books for children: register-based evidence from Danish public libraries. *European Societies*, 25(1), 37–65.

Brandt, D. (1998). Sponsors of Literacy. *College Composition and Communication*, 49(2), 165–185. <https://doi.org/10.2307/358929>

Bogpanelets årsrapport. (2022). *Bogen og litteraturens vilkår 2022*. Kulturministeriet.

Bogpanelets årsrapport. (2023). *Bogen og litteraturens vilkår 2023*. Kulturministeriet.

Bourdieu, P. (2010). *Outline of a theory of practice*. Cambridge University Press.

Bremholm, J., & Bundsgaard, J. (2019). Danske elevers læsning i danskfaget, i skolen og i fritiden. I *PISA 2018 – Danske unge i en international sammenligning* (s. 72–113). VIVE.

<https://www.ucviden.dk/da/publications/danske-elevers-l%C3%A6sning-i-danskfaget-i-skolen-og-i-fritiden>

Christensen, V. T., Beuchert, L., & Rasmussen, D. (2023). *Pisa 2022: Hovedrapport*. VIVE.

Davies, B., Lupton, C., & Schmidt, J. G. (2022). *Reading novels during the Covid-19 pandemic*.

Oxford University Press.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*.

Springer US. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2271-7>

Eskebæk, M., Hauer, K., & Lund, H. R. (2024). Læsekultur—Et begreb i flertal. *DANSK*, 3, 5–7.

Felski, R. (2008). *Uses of literature*. Blackwell Publishing.

Fish, S. E. (2003). *Is there a text in this class? The authority of interpretive communities*. Harvard University Press.

Fougst, S. S., Neubert, K., Kristensen, R. M., Gabrielsson, R. H., Molbæk, L., & Kjeldsen, C. C. (2023). *Danske elevers læsekompetence i 4. klasse: Resultater af PIRLS-undersøgelsen 2021*. Aarhus University Press. <https://doi.org/10.2307/jj.3850481>

Hansen, S. R. (2014). *Når børn vælger litteratur: Læsevaneundersøgelse perspektiveret med kognitive analyser* [Ph.d.-afhandling]. Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.

Hansen, S. R., & Hansen, T. I. (2023). *Børns og unges læseglæde*. Fremtidens biblioteker. <https://www.fremtidensbiblioteker.dk/upl/website/brn-og-unges-lseglde/Brnogungeslsegldevidensafdkning.pdf>

Hansen, S. R., Hansen, T. I., & Pettersson, M. (2022). *Børn og unges læsning 2021*. Aarhus Universitetsforlag.

Hansen, S. R., Tænk tanken Fremtidens Biblioteker, & Generation af Stærke læsere - Greb til Læselyst (projekt). (2018). *Børns læsevaner 2017—Overblik og indblik*. Tænk tanken Fremtidens Biblioteker.

Hansen, T. I. (2023). Lyst, motivation, engagement og interesse: Fire perspektiver på læsningens drivkræfter. *Acta Didactica Norden*, 17(1). <https://doi.org/10.5617/adno.10062>

Hansen, T. I. (2024). *Læsningens drivkræfter: Mellem læselyst og litteraturinteresse*. Aarhus Universitetsforlag.

- Hansen, T. I., & Vestergaard, L. (2023). *Model for folkebibliotekernes læsebegreb*. Centralbibliotekerne. <https://www.laesesporet.dk/sites/default/files/inline-files/Pr%C3%A6sentation-af-l%C3%A6sebegrebsmodel.pdf>
- Hauer, K. (2020). *Læsning og fordybelse: En teoretisk og empirisk undersøgelse af fordybet skønlitterær læsning med særligt fokus på unge læsers romanlæsning i faget dansk* [Ph.d.-afhandling]. København Universitet.
- Hauer, K. (2021a). Lystlæsning i gymnasiet: Potentialer og opmærksomhedspunkter. *EMU, Styrelsen for Undervisning og Kvalitet*. <https://emu.dk/stx/paedagogik-og-didaktik/laeringsstrategi-og-studieteknik/kristiane-hauer-lystlaesning-i>
- Hauer, K. (2021b). *Romanjagt: Jagten på den gode læseoplevelse* [Undervisningsforløb]. <https://danskif.dk/undervisningsforloeb-romanjagt>
- Hauer, K. (2024). *Læsning og fordybelse*. Aarhus Universitetsforlag.
- Heath, S. B. (1982). What No Bedtime Story Means: Narrative Skills at Home and School. *Language in Society*, 11(1), 49–76.
- Henkel, A. Q., & Christensen, N. (2024). *Alliancer: Børn, voksne, litteratur og medier*. Hans Reitzel.
- Henkel, A. Q., Mygind, S., & Svendsen, H. B. (2022). *Læseoplevelser i tre medier: Rapport om 8. Klasseelevers læseoplevelser af fortællingen Nord som papirbog, lydbog og digital fortælling*. Aarhus Universitet.
- Henkel, A. Q., Pedersen, B. S., & Poulsen, N. J. (2022). *Læsere mellem medier: Silkeborgundersøgelsen. Rapport om læse- og mediepraksis blandt børn i 6. og 8. klasse*. <https://www.ucviden.dk/da/publications/l%C3%A6sere-mellem-medier-silkeborgunders%C3%B8gelsen-rapport-om-l%C3%A6se-og-me>

- Hjarvard, S. (2017). Danskernes smag for litteratur. *Passage - Tidsskrift for litteratur og kritik*, 31(76). <https://doi.org/10.7146/pas.v31i76.25240>
- Hunø, L. M. (1918). *Børns Fritidslæsning*. Græbe.
- Iser, W. (1991). *The act of reading: A theory of aesthetic response*. Johns Hopkins University Press.
- Kultur- og ligestillingsdepartementet & Kunnskapsdepartementet. (2024). *Sammen om lesing: Leselyststrategien 2024-2030*. Kultur- og ligestillingsdepartementet Kunnskapsdepartementet. www.regjeringen.no
- Larsen, S. F. (1992). *Læsning & erindring: En studie af mindeværdige bøger*. Dansk psykologisk Forlag.
- Laursen, H., Holm, L., & Ahrenkiel, A. (2023). Skriften på væggen: Når børn skaber literacy i daginstitutionen. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 2023(1).
- Laursen, H. P. (2019). *Tegn på sprog: Literacy i sprogligt mangfoldige klasser*. Aarhus Universitetsforlag.
- Lund, H. R. (2022). Flygtig og foranderlig: Identifikation af en elevs læsemotivationsformer i skolens stillelæsning. *Viden om literacy*, 31, 6–16.
- Lund, H. R. (2023). *Læselyst og læseulyst ved stillelæsning: Portrætter af seks stillelæsende elever*. Aarhus Universitet, DPU.
- Lund, H. R. (2024). *Litteraturreview: Digitaliseringens betydning for børn og unges læsning: Otte tematikker og fem tendenser*. Kulturministeriet.
- Lund, H. R., & Skyggebjerg, A. K. (2021). *Børns læselyst: En forskningsoversigt*. Aarhus Universitetsforlag. <https://www.ucviden.dk/en/publications/b%C3%B8rns-l%C3%A6selyst-en-forskningsoversigt>

- Mangen, A., & Van der Weel, A. (2016). The evolution of reading in the age of digitisation: An integrative framework for reading research. *Literacy*, 50(3), 116–124.
<https://doi.org/10.1111/lit.12086>
- Martens, M., Balling, G., & Higgason, K. A. (2022). #BookTokMadeMeReadIt: Young adult reading communities across an international, sociotechnical landscape. *Information and Learning Sciences*, 123(11/12), 705–722. <https://doi.org/10.1108/ILS-07-2022-0086>
- McLaughlin, T. (2015). *Reading and the Body: The Physical Practice of Reading*. Palgrave Macmillan US.
- Mollerup, A. H., Mamsen, E., & Bilotft, E. S. (2021). *Sprog og læselyst hos små børn—Kortlægning af danske initiativer, udfordringer og uudnyttede potentialer*. Socialt Udviklingscenter SUS.
- Ong, W. J. (2012). *Orality and literacy: The technologizing of the word* (30th anniversary ed.; 3rd ed). Routledge.
- Schüller-Zwierlein, A., Mangen, A., Kovač, A., & Van der Weel, A. (2023). *The Ljubljana Reading Manifesto: Why higher-level reading is important*. <https://readingmanifesto.org/>
- Seilman, U. (1995). *Læsning i slægten: Om børns udvikling til læsere*. Biblioteksarbejde.
- Steffensen, A. Ø, & Weinreich, T. (2001). *Den dyrebare tid: De 14-15 åriges læsevaner*. Roskilde Universitetsforlag.
- Trasmundi, S. B. (2022). Den fantasifulde læser: Uddannelsesmæssige implikationer. *Viden om literacy*, 31.
- Trasmundi, S. B., Kokkola, L., Schilhab, T., & Mangen, A. (2021). A distributed perspective on reading: Implications for education. *Language Sciences*, 84, 101367.
<https://doi.org/10.1016/j.langsci.2021.101367>

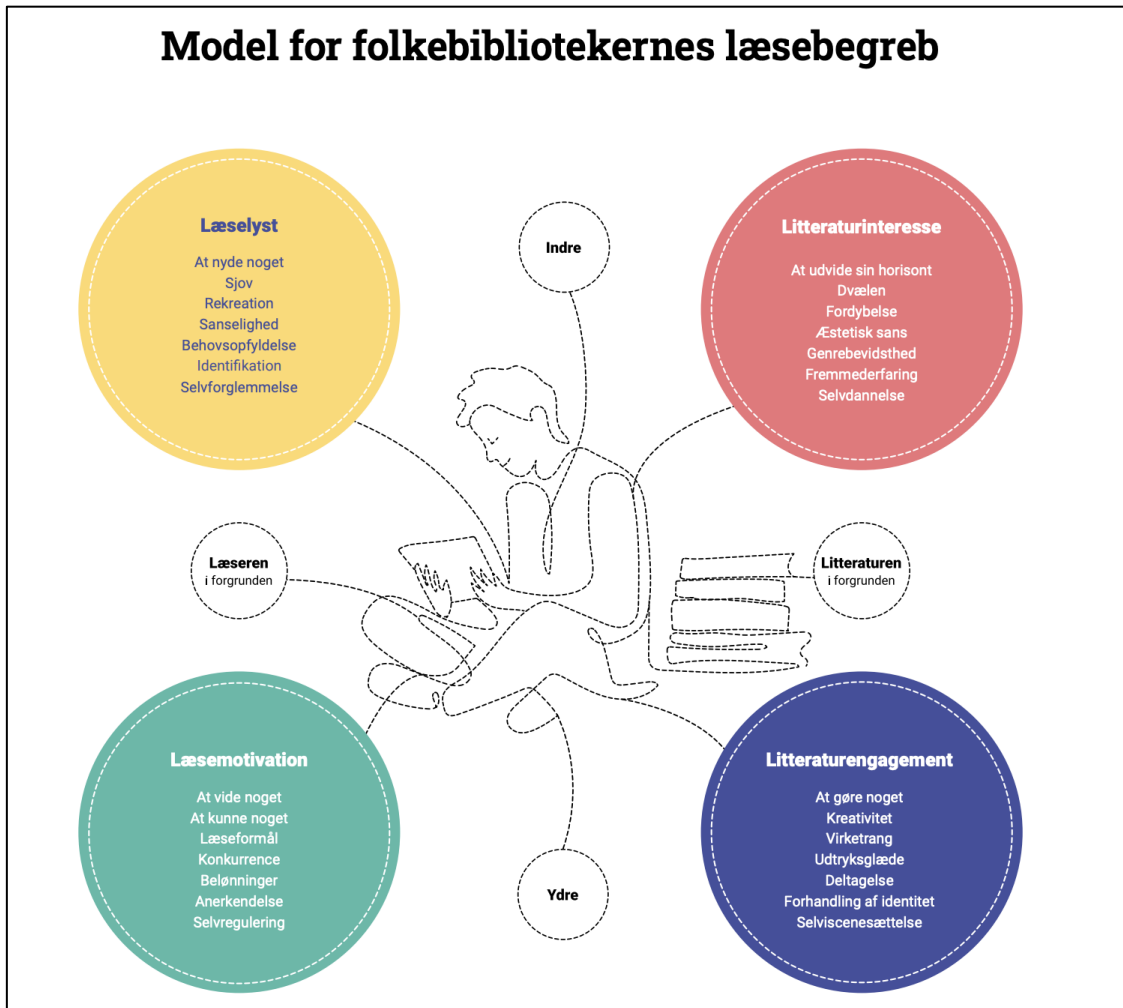

- Tænketanken Fremtidens biblioteker. (2019). *En stærk læsekultur hos børn og unge: Oplæg til en national læsestrategi*. Danmarks biblioteksforening.
- Vestergaard, L. (2021). *Kortlægning af læselystprojekter 2014-2019*. Slots- og kulturstyrelsen.
https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturinstitutioner/Biblioteker/I_fokus/Laeselyst/Kortlaegning_af_laeselystprojekter.pdf
- Weinreich, T. (1996). *Bøger kan brænde: Rapport om børn og bøger i skole og fritid*. Aarhus Universitetsforlag.
- Weinreich, T., & Steffensen, A. Ø. (2000). *Børn læser bøger: Læsevaner, læsefærdighed, højtlesning*. Roskilde Universitetsforlag.
- Wenger, E. (2004). *Praksisfællesskaber: Læring, mening og identitet*. Gyldendal.
- Will & Agency. (2024). *Børn og unges læsekultur: Kvalitativ undersøgelse af børn og unges læsning i en digitaliseret verden*. Kulturministeriet.
- Wolf, M. (2016). *Tales of literacy for the 21st century*. Oxford University Press.
- Wolf, M. (2018). *Reader, come home: The reading brain in a digital world*. Harper.
- Wolf, M., & Barzillai, M. (2009). The Importance of Deep Reading What will it take for the next generation to read thoughtfully—Both in print and online? *Educational Leadership*, 6.
- Ørmen, J. (2023). *Læsning i forandring: Rapport om læsekulturer blandt voksne danskere i 2022*. Bogpanelet.

BILAG 1

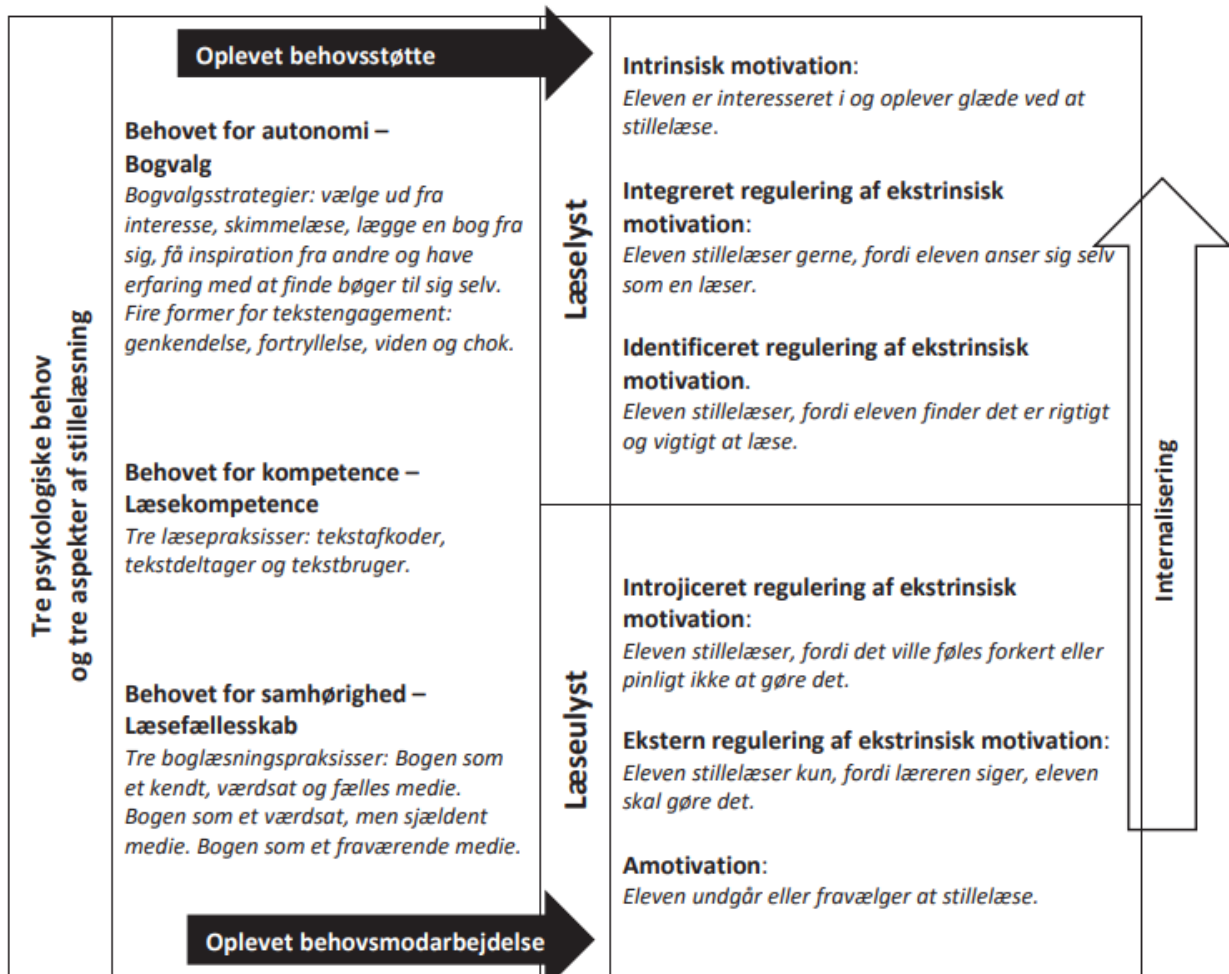
Thomas Illum Hansen: Model for folkebibliotekernes læsebegreb
(gengivet efter Hansen & Vestergaard, 2023, s. 5).

BILAG 2

Henriette Romme Lund: *Model til analyse af læselyst og læseulyst ved stillelæsning* (gengivet efter Lund, 2023, s. 67).

Figur 6: Model til analyse af læselyst og læseulyst ved stillelæsning

BILAG 3

Anne Mangen & Adrian van der Weel: *An Integrative Framework for Reading Research* (gengivet efter Mangen & van der Weel, 2016, s. 7).

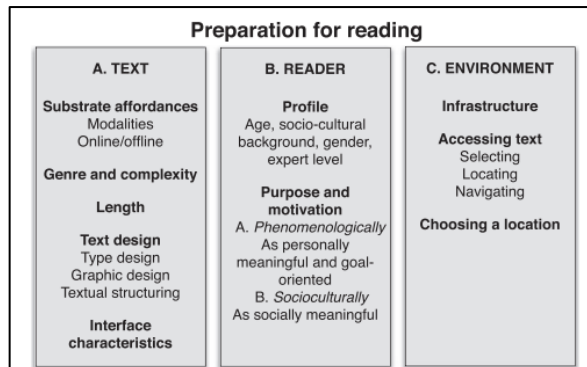

Figure 1: Preparation for reading

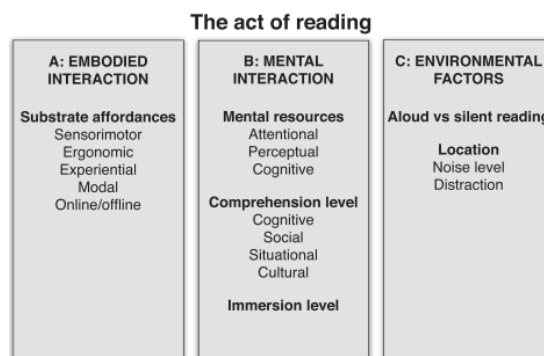

Figure 2: The act of reading

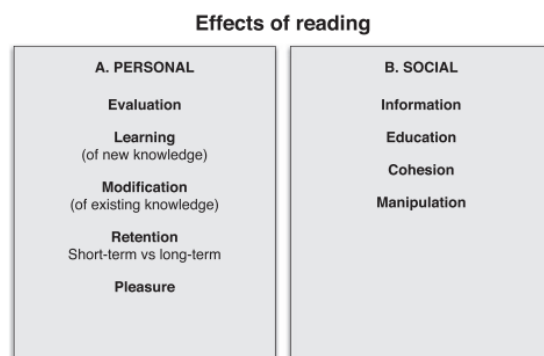

Figure 3: Effects of reading

BILAG 4

Kristiane Hauer: *Den fordybde læseoplevelse*
(gengivet efter Hauer, 2020, s. 5, 2021b, s. 5)

